

Облік і оподаткування

УДК 657.6:330.342.22

Пацкань Юлія Вадимівна

*аспірантка кафедри фінансового аналізу та аудиту
Київського державного торговельно-економічного університету*

Patskan Yuliya

*Graduate Student of the Department of Financial Analysis and Audit
Kyiv State University of Trade and Economics*

**МІСІЯ, ПОТЕНЦІАЛ ТА ВІЗІЯ ФОРЕНЗІК-ДІАГНОСТИКИ Й
АУДИТУ В УМОВАХ ВІДКРИТОЇ ЕКОНОМІКИ
MISSION, POTENTIAL AND VISION OF FORENSIC DIAGNOSTICS
AND AUDIT IN THE CONDITIONS OF AN OPEN ECONOMY**

***Анотація.** Вступ. З лютого 2022 року вітчизняна економіка зіткнулася з безпрецедентними труднощами, обстріли населених пунктів та терористичні атаки на інфраструктуру країни, створювали щоденні ризики для вітчизняної економіки та фінансової стабільності, що в свою чергу призвели до надзвичайно сильних негативних впливів на окремі сектори та економіку в цілому. Негативний вплив посилюється невизначеністю щодо термінів та інтенсивності бойових дій, а також обсягу та масштабів руйнувань. З огляду на це, сценарії економічного розвитку (як оптимістичні, так і песимістичні) повністю залежать від впливу та реалізації безпекових ризиків, а також від темпів і ступеня подолання наслідків повномасштабної агресії росії проти України.*

***Мета.** Метою дослідження є розкриття концептуальних підходів щодо місії форензик-діагностики й аудиту задля розробки інструменту протидії економічним злочинам та фінансовим шахрайствам в процесі здійснення суб'єктом господарювання своєї діяльності, який сприятиме*

запобіганню шахрайських махінацій пов'язаних з посяганням на майно та його неналежним використанням, а також дозволяє диференціювати обліково-аналітичні процедури на рівні суб'єкта господарювання.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: 1) нормативно-правове забезпечення, а саме міжнародні стандарти аудиту, закони, які регулюють ведення бухгалтерського обліку та аудиту, методичні рекомендації, а також кримінальний, податковий, трудовий кодекси, кодекс про адміністративні правопорушення тощо; 2) праці вітчизняних та зарубіжних науковців, які широко висвітлюють наукові дослідження у своїх працях щодо поняття, сутності, цілей та методики форензіку.

В процесі здійснення дослідження було використано наступні наукові методи: теоретичного узагальнення та порівняння (в т.ч. для визначення спільних ознак і відмінностей у визначенні сутності поняття «форензік» й аудиту в процесі здійснення своїх функцій); формалізації, аналізу, синтезу та абстрагування (для виокремлення суттєвих та несуттєвих факторів впливу на ефективність форензік та аудиту); узагальнення результатів (логічне підсумування результатів дослідження).

Результати. У науковій статті розкрито місію, потенціал та візію форензік-діагностики й аудиту в умовах відкритої економіки. Сформовано визначення поняття «форензік-діагностики» виходячи з понять «форензік» та «діагностика». Розглянуто модель форензік-діагностики й аудиту в процесі експертного дослідження суб'єкта господарювання, яка доводить, що синергія форензік-діагностики й аудиту є вагомим інструментом у запобіганні, регулюванні та попередженні ситуацій пов'язаних із фінансовими зловживаннями, махінаціями та економічними маніпуляціями, які протидіють інклюзивному зростанню компанії. Такий інструмент синергетичного взаємозв'язку надасть змогу окреслити коло питань, які стануть відправною точкою при визначенні перспектив подальшого дослідження причин і факторів виникнення внутрішньо-корпоративного шахрайства.

Перспективи. Форензiк-дiагностика й аудит є одним iз найважливишим елементiв у ефективному функцiонуваннi апарату управлiння, який фокусується не лише на фiнансових аспектах, але й на органiзацiйних, включає аналiз господарських процесiв, а також пошук активiв, управлiння витратами та ефективнiстю, дiагностику ознак фiктивного банкрутства, монiторинг пiдозрiлих транзакцiй та впровадження системи корпоративного комплаєнсу.

Ключові слова: *форензiк, дiагностика, форензiк-дiагностика, аудит, бухгалтерський облiк, аналiз, розслiдування, шахрайство, ефективнiсть, управлiння.*

Summary. *Introduction. Since February 2022, the domestic economy has faced unprecedented difficulties, shelling of populated areas and terrorist attacks on the country's infrastructure created daily risks for the domestic economy and financial stability, which in turn led to extremely strong negative impacts on individual sectors and the economy as a whole. The negative impact is exacerbated by uncertainty regarding the timing and intensity of hostilities, as well as the scope and scale of destruction. With this in mind, the scenarios of economic development (both optimistic and pessimistic) completely depend on the impact and implementation of security risks, as well as on the pace and extent of overcoming the consequences of Russia's full-scale aggression against Ukraine.*

Purpose. *The purpose of the study is to reveal conceptual approaches to the mission of forensic diagnostics and audit in order to develop a tool for countering economic crimes and financial fraud in the course of the business entity's performance of its activities, which will contribute to the prevention of fraudulent manipulations related to encroachment on property and its improper use, and also allows differentiation of accounting and analytical procedures at the level of the economic entity.*

Materials and methods. The research materials are: 1) regulatory and legal support, namely international auditing standards, laws regulating accounting and auditing, methodological recommendations, as well as criminal, tax, labor codes, the code on administrative offenses, etc.; 2) the works of domestic and foreign scientists who widely cover scientific research in their works on the concept, essence, goals and methods of forensics.

In the process of carrying out the research, the following scientific methods were used: theoretical generalization and comparison (including to determine common features and differences in defining the essence of the concept of "forensics" and audit in the process of performing its functions); formalization, analysis, synthesis and abstraction (to distinguish significant and insignificant factors influencing the effectiveness of forensics and auditing); generalization of results (logical summarization of research results).

Results. The scientific article reveals the mission, potential and vision of forensic diagnostics and auditing in the conditions of an open economy. The definition of the concept of "forensics-diagnostics" was formed based on the concepts of "forensics" and "diagnostics". The model of forensic diagnostics and audit in the process of expert research of a business entity is considered, which proves that the synergy of forensic diagnostics and audit is a powerful tool in the prevention, regulation and prevention of situations related to financial abuse, fraud and economic manipulation that oppose inclusive growth of the company. Such a tool of synergistic relationship will make it possible to outline a range of questions that will become a starting point in determining the prospects for further research into the causes and factors of the occurrence of intra-corporate fraud.

Discussion. Forensic diagnostics and audit is one of the most important elements in the effective functioning of the management apparatus, which focuses not only on financial aspects, but also on organizational ones, includes the analysis of economic processes, as well as the search for assets, cost and

efficiency management, diagnosis of signs of fictitious bankruptcy, monitoring suspicious transactions and implementation of the corporate compliance system.

Key words: *forensics, diagnostics, forensic diagnostics, audit, accounting, analysis, investigation, fraud, efficiency, management.*

Постановка проблеми. З лютого 2022 року вітчизняна економіка зіткнулася з безпрецедентними труднощами, обстріли населених пунктів та терористичні атаки на інфраструктуру країни, створювали щоденні ризики для вітчизняної економіки та фінансової стабільності, що в свою чергу призвели до надзвичайно сильних негативних впливів на окремі сектори та економіку в цілому.

Негативний вплив посилюється невизначеністю щодо термінів та інтенсивності бойових дій, а також обсягу та масштабів руйнувань. З огляду на це, сценарії економічного розвитку (як оптимістичні, так і песимістичні) повністю залежать від впливу та реалізації безпекових ризиків, а також від темпів і ступеня подолання наслідків повномасштабної агресії росії проти України.

Незважаючи на військові дії на фронті та майже щоденні обстріли українських міст, у 2023 році реальний ВВП України виріс, за різними оцінками, на 5-5,5% [7], а також стрімко сповільнилися інфляційні процеси. Загалом оцінки економічних підсумків майже всіх експертів є одностайними: фактичні результати, з якими вітчизняна економіка увійшла в 2024 рік, виявилися набагато кращими, ніж очікувалися майже всіма експертами на початку і у середині 2023 року [2; 7].

З огляду на надзвичайно складну і багатофакторну ситуацію в якій функціонує економіка України важливу та актуальну роль відіграє саме форензик-діагностика, яка являється невід'ємною складовою ефективної системи запобігання шахрайству, впровадженню дієвих інструментів запобігання та протидії пов'язаним з ним ризиками.

Шахрайство залишається постійною проблемою, як для країни загалом, так і для організацій та окремих осіб, що призводить до необхідності проактивного підходу до зменшення ризиків шахрайства та збитків, що є їх наслідком. Використання форензик-діагностики має ключове значення в цій боротьбі з шахрайством із різними інструментами та стратегіями, адаптованими до конкретних галузей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Існує багато думок та дискусій серед вітчизняних та закордонних науковців таких, як Г. Ойедокун [5], М. Доан, Д. Маккі [1], S. Mojsoska, N. Dujovski [4], Stevenson G., Crumbley D. [10], С. Чернявський, О. Користін, В. Некрасов [14], Семенець А. [8], Шевчук Ю. [15], Соломіна Г. [9] щодо поняття форензик та його місця в галузі бухгалтерського обліку та аудиту, однак, незважаючи на велику кількість наукових публікацій, присвячених дослідженню проблематики форензик, питання формування поняття форензик як окремого методу розслідування корпоративного внутрішнього шахрайства на сьогоднішній день залишається невирішеним.

Метою статті є розкриття концептуальних підходів щодо місії форензик-діагностики й аудиту задля розробки інструменту протидії економічним злочинам та фінансовим шахрайствам в процесі здійснення суб'єктом господарювання своєї діяльності, який сприятиме запобіганню шахрайських махінацій пов'язаних з посяганням на майно та його неналежним використанням, а також дозволяє диференціювати обліково-аналітичні процедури на рівні суб'єкта господарювання.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: 1) нормативно-правове забезпечення, а саме міжнародні стандарти аудиту, закони, які регулюють ведення бухгалтерського обліку та аудиту, методичні рекомендації, а також кримінальний, податковий, трудовий кодекси, кодекс про адміністративні правопорушення тощо; 2) праці вітчизняних та зарубіжних науковців, які

широко висвітлюють наукові дослідження у своїх працях щодо поняття, сутності, цілей та методики форензіку.

В процесі здійснення дослідження було використано наступні наукові методи: теоретичного узагальнення та порівняння (в т.ч. для визначення спільних ознак і відмінностей у визначенні сутності поняття «форензік» й аудиту в процесі здійснення своїх функцій); формалізації, аналізу, синтезу та абстрагування (для виокремлення суттєвих та несуттєвих факторів впливу на ефективність форензік та аудиту); узагальнення результатів (логічне підсумування результатів дослідження).

Виклад основного матеріалу. Виявлення та попередження шахрайства є наріжним каменем надійного захисту від шахрайської діяльності, що є досить мінливою та адаптивною. Завдяки всебічному розумінню ключових компонентів і стратегій у цьому домені компанії можуть посилити свої заходи безпеки та надійно захиститись від потенційних загроз.

Різні науковці висловлюють власні думки щодо визначення терміна «форензік». До прикладу, Г. Ойедокун [5] зазначає, що форензік є сукупністю незалежних послуг, які надаються аудиторськими, консалтинговими та іншими спеціалізованими компаніями. М. Доан та Д. Маккі [1] вважають форензік аналізом, який досліджує фінансово-господарську діяльність компанії, який спрямований на виявлення протиправних дій працівників або третіх осіб, пов'язаних з посяганням на фінансові ресурси суб'єкта господарювання. Г. Стівенсон та Д. Крамблей [10] запевняють, що саме форензік являється діяльністю, яка спрямована на виявлення, аналіз та врегулювання дій, що містять значні економічні ризики. Г. В. Соломіна [9] стверджує, що форензік – це інструмент, направлений на дослідження всіх потоків інформації всередині підприємства, а також взаємодії із зовнішніми сторонами, такими як клієнти, постачальники, якими регулюють органи, інвестори, та інші

зацікавлені особи. А. Семенець [8] об'єднує в єдине визначення форензік і аудит та доводить, що під «форензік-аудит» слід розуміти процес дослідження господарських операцій та звітності компанії задля розроблення заходів з реагування на шахрайство, управління ним та запобігання йому на підставі експертного судження про наявність фактів порушення.

З метою дослідження місії, потенціалу та візії «форензік-діагностик» й аудиту, необхідно чітко розуміти, що охоплює дане поняття.

Серед науковців не існує спільної думки щодо сутності та цілей у визначенні поняття «форензік». Одні автори зазначають, що форензік (forensic accounting) – це комплексне всебічне дослідження фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання, мета якого полягає у виявленні різних фактів шахрайства, фінансових маніпуляцій, інших неправомірних дій, як з боку управлінського персоналу, так і з боку інших співробітників, а також інших третіх осіб, крім того пропозиції по запровадженню системи заходів щодо їх мінімізації [5]. Інші, вважають форензік інструментом, який охоплює ситуації, що не пов'язані з фінансовими шахрайствами, до прикладу, спори про банкрутство, закриття підприємства тощо [13].

На законодавчому рівні відсутнє визначення поняття «форензік» і є відкритим для дискусії. З огляду на це вважаємо, що форензік є інструментом перевірки фінансових записів компанії чи окремих осіб для збору фактів та доказів виявлених правопорушень. Форензік включає досвід у сфері бухгалтерського обліку й аудиту, а також експертне знання чинного законодавства, нормативно-правових актів з питань господарської діяльності суб'єкта господарювання та містить широкий спектр слідчих дій для притягнення сторони до відповідальності за шахрайство, розтрата або інші фінансові злочини.

Міжнародна практика щодо реагування на випадки шахрайства полягає в залученні зовнішніх форензик-спеціалістів для проведення оцінки ризиків шахрайства, аналізу та розслідування таких випадків, а також формулювання практичних рішень щодо запобігання, виявлення та усунення наслідків шахрайства. Проте ситуація в Україні є дещо іншою.

В Україні форензик-діагностика є новим поняттям на ринку консалтингових послуг, і підприємці ще не мають повного розуміння важливості даного виду послуг для сталого розвитку їхнього бізнесу.

У вітчизняній практиці термін «форензик» почав використовуватись завдяки діяльності компаній «великої четвірки». Для українців форензик хоч і означає широкий спектр послуг, але спрямованих, у першу чергу, на виявлення шахрайства. Український бізнес досить часто відмовляється від послуг форензик-спеціалістів, тому що має хибне уявлення про саму суть форензик.

У розумінні європейського бізнесу, форензик – це комплекс заходів спрямованих на дослідження окресленого середовища, виявлення слабких сторін, розробку рекомендацій щодо усунення шахрайства та впровадження, а результати залежать від мети, яку власник ставить перед аудитором. Крім того, форензик використовуються не лише для пошуку шляхів вирішення уже існуючих проблем, а й для виявлення ризиків та слабких місць, своєрідного попередження корпоративного шахрайства тощо.

В Україні наразі ще не вироблена корпоративна культура, яка сприймала б форензик як необхідний інструмент для підтримки діяльності компанії.

Аналіз наукових праць дозволив обґрунтувати зміст поняття «форензик-діагностика» виходячи з наступних термінів (рис. 1):

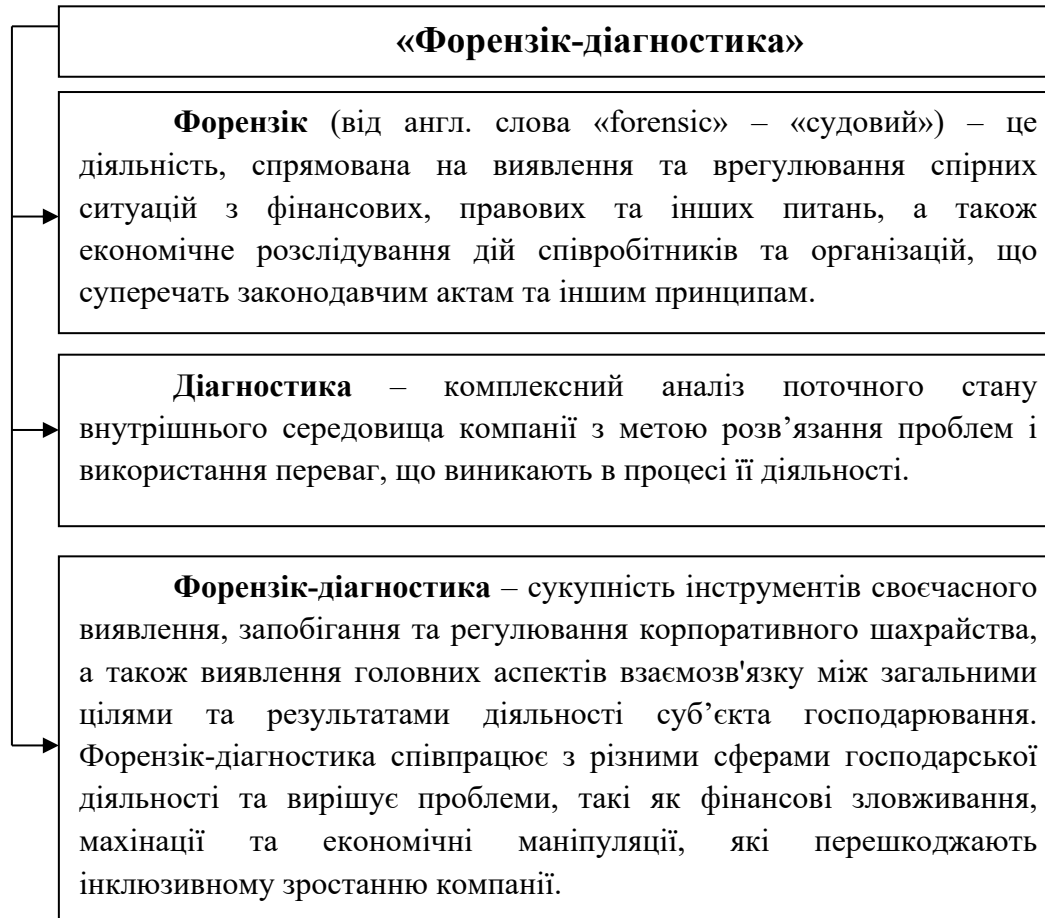

Рис. 1. Формування поняття «Форензiк-дiагностика»

Джерело: узагальнено автором на основі [5; 6; 11]

Таким чином, вважаємо, що форензiк-дiагностика базується саме на розробцi комплексних заходiв, які враховують специфіку дiяльностi компанiї та широкий спектр синергiї внутрiшнiх i зовнiшнiх факторiв впливу, з метою запобiгання, виявлення, аналізу та своєчасного реагування на ризики шахрайства, які можуть поставити під загрозу життєздатнiсть, репутацiю та реалiзацiю мiсiї компанiї.

Загалом, форензiк-дiагностика представляє багатопрофiльне середовище, яке поєднує в собі навички кримiналістики, розслiдування та фiнансовi складовi. Експерти з форензiк-дiагностики глибоко вивчають, дослiджують та аналізують фiнансову звітнiсть, господарські операцiї та

освітлюють події в їх реальному стані, а також виявляють дії винуватців будь-якого шахрайства, яке мало місце в компанії.

Отже, *місією* форензик-діагностики являється зменшення фактів шахрайства, фінансових махінацій та інших злочинних дій, а також зниження рівня виявлених ризиків зловживань та розроблення системи заходів щодо їх запобіганню та усуненню.

Оскільки ознаки фінансових махінацій та злочинів можуть бути виявлені різними методами та способами, такими як контроль, аналіз господарських операцій та фінансової інформації, тестування та здійснення аудиторської перевірки, поєднуючи результати різних сфер діяльності, являється оптимальною економічною та криміналістичною стратегією [14]. Враховуючи попередньо розглянуті дослідження науковців, вважаємо, що форензик-діагностика не вважається відокремленим засобом контролю економічних і правових аспектів господарської діяльності (рис. 2), а повинна використовувати досягнення всіх відповідних складових, що забезпечать виконання місії форензик-діагностики.

Цілеспрямоване дослідження фінансових операцій суб'єкта господарювання з метою виявлення шахрайства та махінацій побудоване за наступними кроками:

1. Здійснення діагностики фінансово-господарської діяльності на предмет виявлення шахрайських дій.
2. Використання методів та способів у дослідженні на виявлення та запобігання шахрайству.
3. Проведення аудиторської перевірки з використанням тестування спрямованим на виявлення зловживань, махінацій та шахрайства.
4. Розслідування та аналіз внутрішньо-корпоративних суттєвих фінансових операцій з метою отримання доказів.

5. Систематизація зібраних доказів та фактів для аналізу та формулювання подальших висновків.
6. Формулювання висновків та рекомендацій у формі звітів, окремих пропозицій і збірки документів.
7. Розроблення рекомендацій, які будуть надані після проведення дослідження.
8. Надання висновків та доказів по завершенню форензик-діагностики.

Рис. 2. Модель реалізації місії форензик-діагностики

Джерело: авторська розробка

Крім того, важливо зауважити, що форензик-діагностика й аудит застосовується у багатьох випадках та для різноманітних цілей, а не лише для виявлення шахрайської діяльності. До прикладу, у випадку поглинання бізнесу, необхідне чітке розуміння фінансового стану цільових компаній. У даному сценарії саме форензик-діагностика й аудит забезпечують реальне розуміння фінансового стану разом із факторами впливу та пов'язаними з ними чинниками експертного дослідження.

Синергія форензик-діагностики й аудиту – це сукупність фінансової експертизи, застосування методів кримінального аналізу, а також розуміння бізнес-середовища та функціонування нормативно-правової системи.

Важливість синергії форензик-діагностики й аудиту можна раціоналізувати наступним чином:

- взаємодія форензик-діагностики й аудиту, який функціонує як спеціалізована галузь контролю, розслідує випадки шахрайства та аналізує фінансову інформацію для використання в протидії шахрайству.

- у форензик-діагностиці й аудиті проводиться систематична та незалежна експертиза фінансових операцій, бухгалтерських рахунків, господарських операцій, експертиза документування для встановлення шахрайства або ймовірності шахрайських дій.

- крім інспектування документів компанії, форензик-діагностика й аудит передбачають дослідження на місцях, проведення інтерв'ю з персоналом та управлінським апаратом, із зацікавленими та пов'язаними сторонами для збору інформації та пошуку і отриманню доказів їх підтвердження.

- ідентифікація або підтвердження винного в шахрайських діях.

- упорядкування та збирання доказів шахрайства.

- отриманні докази та підтвердження фактів шахрайства за результатами проведених форензик-діагностики й аудиту сприяють покаранню винних у шахрайстві осіб.

- форензик-діагностика використовує навички бухгалтерського обліку, аудиту та методик криміналістики для проведення розслідувань крадіжок та шахрайства, охоплює як супровід судових процесів, так і бухгалтерські розслідування.

Таким чином, синергія форензик-діагностики й аудиту формує дієвий інструмент в бізнес середовище, що забезпечує стабільний фінансовий

стан компаній шляхом сприяння в запобіганні, регулюванні та покаранні за фінансове шахрайство (рис. 3).

У даному контексті зазначимо декілька ключових переваг синергії форензик-діагностики й аудиту, а саме:

1. Виявлення шахрайських дій та відповідальність за них: під час розслідування шахрайства аудитор повинен звернути увагу на:

- конфлікт інтересів – коли шахрай використовує свій вплив для особистої вигоди, що завдає фінансових втрат компанії.
- хабарництво – пропонування грошей для виконання завдань або впливу на ситуацію на свою користь.
- вимагання – у випадках вимагання грошей за вчинення певних дій.

В даних випадках саме синергія форензик-діагностики й аудиту сприятиме виявленню корупції та маніпулятивних дій на користь зловмисника в компаніях, а також визначенню відповідальних осіб за вчиненні дії.

2. Виявлення незаконного привласнення активів – це найпоширеніша форма шахрайства. Незаконне привласнення готівки, виставлення підроблених рахунків-фактур, платежі, здійснені неіснуючим постачальникам або працівникам, нецільове використання активів або викрадення запасів, є декількома прикладами такого привласнення активів.

3. Виявлення шахрайства у фінансовій звітності. Компанії вдаються до даного типу шахрайства, щоб спробувати показати фінансові показники кращими, ніж вони є насправді. Мета представлення шахрайських цифр може полягати в тому, щоб покращити ліквідність, переконатися, що топ-менеджмент продовжує отримувати бонуси, або впоратися з тиском на ефективність ринку. Деякими прикладами форми шахрайства з фінансовою звітністю є навмисна підробка бухгалтерських записів, пропуск операцій –

доходів чи витрат, не розкриття відповідних деталей у фінансовій звітності або незастосування необхідних стандартів фінансової звітності.

4. Виявлення та запобігання шахрайству. Шахрайство є досить поширеним явищем у великих компаніях, де кількість щоденних фінансових операцій є суттєвою. У такому середовищі працівник може легко вдатися до шахрайства та не бути спійманим. Форензик-діагностика у поєднанні із аудитом допомагає проаналізувати, чи дотримується компанія облікової політики чи ні, і чи всі операції вірно відображені в бухгалтерському обліку. Будь-які відхилення, виявлені в бухгалтерських проведеннях, можуть допомогти виявити шахрайство та вжити необхідних заходів для запобігання цьому в майбутньому.

5. Прийняття обґрунтованих інвестиційних рішень. Оскільки синергія форензик-діагностики й аудиту допомагає аналізувати фінансовий стан і слабкі сторони бізнесу, що у свою чергу дає можливість інвесторам приймати продумані інвестиційні рішення. Компанія, яка займається шахрайством, однозначно не є хорошим варіантом для інвестицій. Тому звіти форензик-експертів є орієнтиром для потенційних інвесторів компанії. Значна кількість компаній звертаються за кредитами до різних фінансових установ. Провівши аналіз, такі установи можуть прийняти рішення про те, чи хочуть вони фінансувати компанію чи ні.

6. Формулювання економічної політики. Різноманітні випадки шахрайства, які стають очевидними після форензик-діагностики й аудиту, служать орієнтиром для влади, щоб сформулювати вдосконалену економічну політику, яка зможе приборкати такі шахрайські дії в майбутньому. Таким чином уряд може зміцнити економіку та запобігти такій незаконній діяльності в країні.

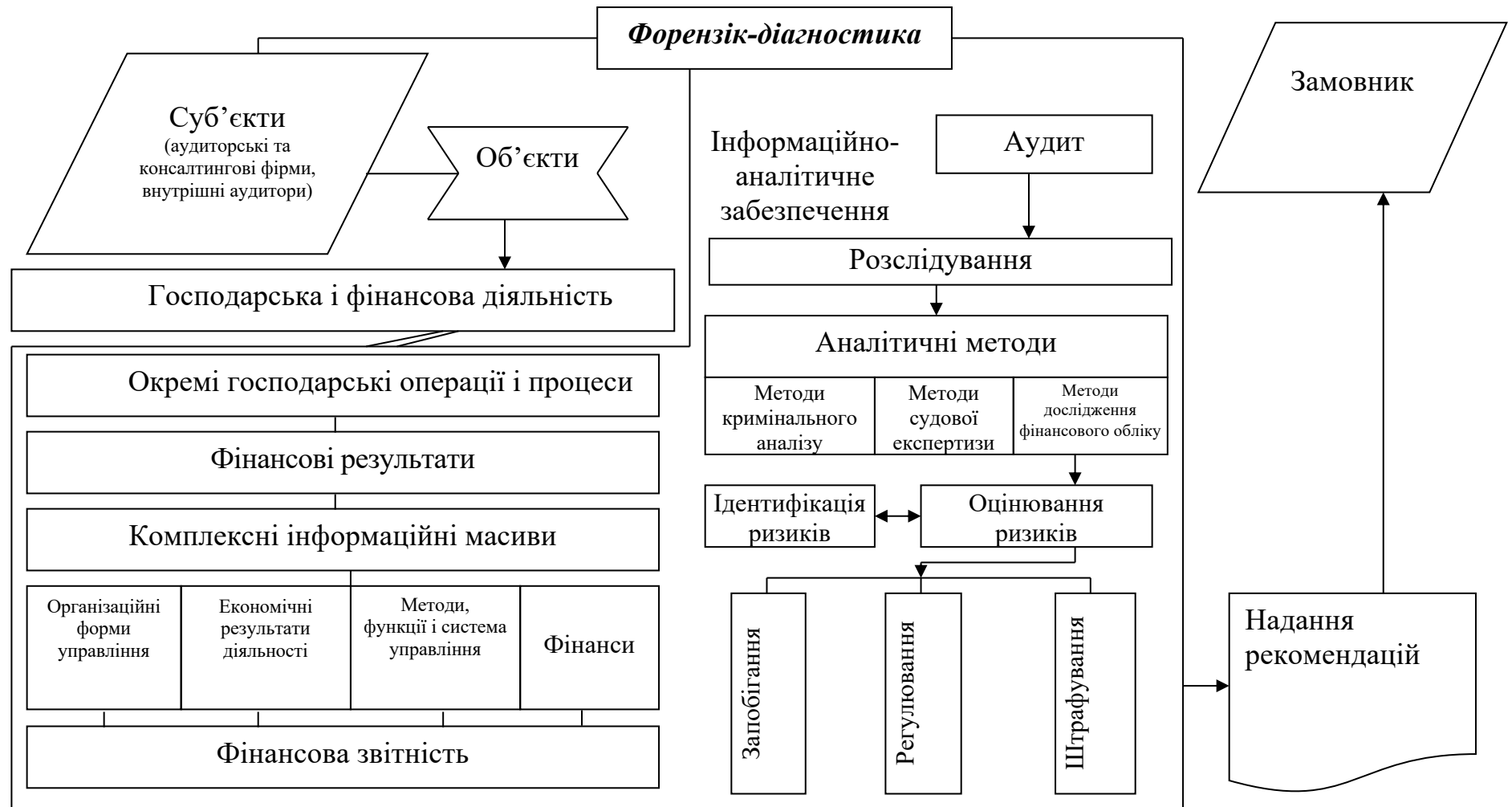

Рис. 3. Модель форензик-діагностики й аудиту в процесі експертного дослідження суб'єкта господарювання

Джерело: авторська розробка

Таким чином, форензик-діагностик за своєю природою є поєднанням аудиту та економічної експертизи, але згодом стає окремим поняттям. Перш за все, форензик-діагностик охоплює ширшу сферу, ніж аудит чи експертиза. Відповідно, аудиторі в першу чергу перевіряють дані бухгалтерського обліку та фінансової звітності компанії, в результаті перевірки надають аудиторський звіт. На відміну від аудиторів, форензик-експерт досліджує окремі питання, що надаються замовником. У деяких випадках для проведення бухгалтерської експертизи потрібно вивчити лише кілька документів. На відміну від форензик-аудиту, під час якого можна перевірити всі документи компанії, включаючи неформальні документи.

Запропонований підхід полягає у синергії форензик-діагностики й аудиту, який є потужним інструментом у запобіганні, регулюванні та покаранні за здійсненні протиправні шахрайські дії та виступатиме основою для підвищення точності і об'єктивності отриманих фінансових даних.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, розглянута модель форензик-діагностики й аудиту в процесі експертного дослідження суб'єкта господарювання доводить, що синергія форензик-діагностики й аудиту є вагомим інструментом у запобіганні, регулюванні та попередженні ситуацій пов'язаних із фінансовими зловживаннями, махінаціями та економічними маніпуляціями, які протидіють інклюзивному зростанню компанії. Такий інструмент синергетичного взаємозв'язку надасть змогу окреслити коло питань, які стануть відправною точкою при визначенні перспектив подальшого дослідження причин і факторів виникнення внутрішньо-корпоративного шахрайства.

Форензик-діагностика й аудит є одним із найважливішим елементів у ефективному функціонуванні апарату управління, який фокусується не лише на фінансових аспектах, але й на організаційних, включає аналіз

господарських процесів, а також пошук активів, управління витратами та ефективністю, діагностику ознак фіктивного банкрутства, моніторинг підозрілих транзакцій та впровадження системи корпоративного комплаєнсу.

Література

1. Doan M., McKie D. Financial investigations: Auditing research accounts of communication in business, investor relations, and public relations (1994–2016). *Public Relations Review*. 2017. Vol. 43, Is. 2. P. 306–313.

2. Економічні перспективи 2024-го року. *Дзеркало тижня*. 2023. URL: <https://zn.ua/ukr/macroeconomics/ekonomichni-perspektivi-2024-ho-dlja-ukrajini.html> (дата звернення: 01.04.2024).

3. Коваленко В. В. Теоретичні підходи у визначенні сутності діагностики підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2016. № 2 (1). С. 17–20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2016_2%281%29__5 (дата звернення: 03.04.2024).

4. Mojsoska S., Dujovski N. Recognizing of forensic accounting and forensic audit in the South-Eastern European countries. *JE-Eur. Crim. L.*, 2015. 222 p.

5. Oyedokun G. E. Forensic Investigation and Forensic Audit Methodology in a Computerized Work Environment. *SSRN*. 2015. URL: https://www.researchgate.net/publication/315433931_Forensic_Investigation_and_Forensic_Audit_Methodology_in_a_Computerized_Work_Environment (дата звернення: 30.03.2024).

6. Приб К. А. Діагностика в системі управління: навч. посібник / К.А. Приб, Н.І. Патика. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 432 с.

7. Самойлюк М., Левченко Є. Економіка України у 2023 році: головне. *Центр економічної стратегії: вебсайт*. URL:

<https://ces.org.ua/ukrainian-economy-in-2023-tracker-overview/> (дата звернення: 29.03.2024).

8. Семенець А. Форензик аудит як ефективний засіб антикризового управління торговельною діяльністю. *Бізнес Інформ*. 2019. № 4. С. 280–287. doi: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-4-280-287>.

9. Соломіна Г. Форензик – інструмент фінансового розслідування діяльності підприємства. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2018. № 2. С. 144–149.

10. Stevenson G., Crumbley D. Stevenson G., Crumbley D. Defining a Forensic Audit. *Journal of Digital Forensics, Security and Law*. 2009. Vol. 4. № 1. P. 61–80.

11. Тараруєв Ю. О. Економічна діагностика: конспект лекцій (для студ. 5 курсу денної форми навч. спец. 7.03050401, 8.03050401 «Економіка підприємства»). Харківська національна академія міського господарства. Харків, 2012. 93 с.

12. Фінансові розслідування у сфері протидії легалізації злочинних доходів в Україні: методичні рекомендації / С.С. Чернявський, О.Є. Користін, В.А. Некрасов та ін. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2017. 164 с.

13. Forensic Audit. *CLEARTAX*. 2023. URL: <https://cleartax.in/glossary/forensic-audit/> (дата звернення: 25.03.2024).

14. Чернявський С., Користін О., Некрасов В. Фінансові розслідування у сфері протидії легалізації злочинних доходів в Україні: методичні рекомендації. Київ: Українська академія внутрішніх справ, 2017. 164 с.

15. Шевчук Ю. Форензик: як вчасно виявити шахрайство в бізнесі. *FEMIDA.UA: Юридичний журнал*. 2018. № 3(13). С. 33–36.

16. Шевцов І. Корпоративне шахрайство в українських компаніях: розпізнати і запобігти. *Довідник економіста*. 2019. № 6. С. 64-68. URL: <https://sk.ua/wp->

content/uploads/2019/06/%D0%A8%D0%B5%D0%B2%D1%86%D0%BE%D0%B2.pdf (дата звернення: 25.03.2024).

References

1. Doan M., McKie D. Financial investigations: Auditing research accounts of communication in business, investor relations, and public relations (1994–2016). *Public Relations Review*. 2017. Vol. 43. Issue 2. P. 306–313.
2. Economic prospects for 2024. *Mirror of the week*. 2023. URL: <https://zn.ua/ukr/macroeconomics/ekonomichni-perspektivi-2024-ho-dlja-ukrajini.html> [in Ukrainian].
3. Kovalenko V. V. Theoretical approaches in determining the essence of enterprise diagnostics. *Bulletin of the Khmelnytskyi National University. Economic sciences*. 2016. No. 2 (1). P. 17–20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2016_2%281%29__5 [in Ukrainian]
4. Mojsoska S., Dujovski N. Recognizing of forensic accounting and forensic audit in the South-Eastern European countries. *JE-Eur. Crim. L.*, 2015. 222 p.
5. Oyedokun G. E. Forensic Investigation and Forensic Audit Methodology in a Computerized Work Environment. *SSRN*. 2015. URL: https://www.researchgate.net/publication/315433931_Forensic_Investigation_and_Forensic_Audit_Methodology_in_a_Computerized_Work_Environment.
6. Prib K. A. Diagnostics in the management system: training. manual / K.A. Prib, N.I. Jack. Kyiv: Center for Educational Literature, 2016. 432 p. [in Ukrainian].
7. Samoiluk M., Levchenko E. Economy of Ukraine in 2023: the main thing. *Center for Economic Strategy: website*. URL: <https://ces.org.ua/ukrainian-economy-in-2023-tracker-overview/> [in Ukrainian].

8. Semenets A. Forensic audit as an effective means of anti-crisis management of trade activities. *Business Inform.* 2019. No. 4. P. 280–287. doi: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-4-280-287> [in Ukrainian].

9. Solomina G. Forensic – a tool for financial investigation of enterprise activity. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University.* 2018. No. 2. C. 144–149 [in Ukrainian].

10. Stevenson G., Crumbley D. Stevenson G., Crumbley D. Defining a Forensic Audit. *Journal of Digital Forensics, Security and Law.* 2009. Vol. 4. № 1. P. 61–80.

11. Tararuev Yu. O. Economic diagnostics: synopsis of lectures from the course (for students of the 5th full-time course of special studies 7.03050401, 8.03050401 "Economics of the enterprise") / Kharkiv National Academy of Urban Economy. Kharkiv, 2012. 93 p. [in Ukrainian]

12. Financial investigations in the field of combating the legalization of criminal proceeds in Ukraine: methodological recommendations / S.S. Chernyavskiy, O.E. Korystin, V.A. Nekrasov et al. Kyiv: National. Acad. internal of affairs, 2017. 164 p. [in Ukrainian]

13. Forensic Audit. *CLEARTAX.* 2023. URL: <https://cleartax.in/glossary/forensic-audit/>.

14. Chernyavskiy S., Korystin O., Nekrasov V. Financial investigations in the field of combating the legalization of criminal proceeds in Ukraine: methodological recommendations. Kyiv: Ukrainian Academy of Internal Affairs, 2017. 164 p. [in Ukrainian]

15. Shevchuk Yu. Forensics: how to detect fraud in business in time. *FEMIDA.UA.* 2018. No. 3(13). P. 33–36 [in Ukrainian].

16. Shevtsov I. Corporate fraud in Ukrainian companies: recognize and prevent: an economist's guide. *Handbook of the economist.* 2019. No. 6. P. 64–68. URL:

<https://sk.ua/wpcontent/uploads/2019/06/%D0%A8%D0%B5%D0%B2%D1%86%D0%BE%D0%B2.pdf> [in Ukrainian].